

nibus Ecclesiae æquiparari, nam Ecclesiam majoribus privilegiis gaudere æquum est. Authentica vero illa, quæ supponit esse posse in Ecclesiae bonis onera fiscalia, verum habere poterit in oneribus prioris generis, si fortasse bona, quæ ad Ecclesiam transierunt, prius erant ex contractu vel quasi contractu fisco obligata, et in eo casu locum habere potest decisio illa, quam retulit Gratianus, in c. 2, § *Item prædium*, 10, q. 2. Ad jura canonica respondebimus ex professo duobus capitibus sequentibus. Ad rationem, quod res transit cum onere suo, respondetur, efficaciter probare priorem assertionem, non tamen urgere contra secundam. Ratio autem discriminis est, quia illud axioma procedit, quando res non transfertur in statum, in quo talis oneris incapax fiat: nam si tanta sit mutatio, consequens necessario est ut res a tali onere eximatur. Sic enim servus, si legitime ordinetur, ab onere servitutis eximitur, et res consecrata, licet antea esset muneribus sordidis aut profanis subjecta, vi consecrationis ab eis eximitur. In præsentibus ergo bona, cum ecclesiastica fiunt, in altiori quodam statu constituuntur, in quo tributorum sunt incapacia, non tamen aliorum realium onerum, quæ ex contractibus privatis nascuntur; et ideo per talem mutationem propria tributa cessant, non vero aliæ pensiones, nisi in casibus specialibus in jure expressis. Et tunc necesse est ut vel is, qui jus aliquod habebat in talia bona, talem eorum mutationem fieri consentiat, vel ut ei recompensatio fiat, juxta ea quæ capite sequenti dicemus.

30. *Quæsitum.* — *Expeditio.* — Sed interrogabit aliquis cur non idem postuletur respectu principis, quando bona illi tributaria in Ecclesiam transferuntur. Cum enim inde detrimentum et diminutionem in bonis suis patitur, injuste cum illo fieri videtur, si absque illius consensu vel compensatione talis mutatio fiat. Respondetur neutrum hic esse necessarium. Et ratio diversitatis est, quia princeps antea non habebat proprium dominium, vel jus aliquod particulare dominio æquivalens, ratione cujus ei deberetur tributum, sed solum ratione jurisdictionis illud exigere poterat, quia sub ejus superiori administratione erat res ipsa, vel dominus ejus. Nulla autem ratio justitiæ obligat ad conservandam rem illam sub jurisdictione temporalis principis, quia dominus ejus potest de ipsa libere disponere. Maxime vero potest eam Deo dicare seu donare, per quam donationem fiunt talia

bona ecclesiastica; non est autem necessarius consensus principis ut bona sæcularia ecclesiastica fiant. Quod (ut dixi) et jure canonico cautum est, et jure divino naturali, ratione dicta, satis videtur fundari.

31. Neque refert quod proventus principis inde possint diminui, quia diminutio non fit in propriis bonis, sed in stipendiis communibus, estque per accidens; consequitur enim ex subtractione materiæ, religiose et juste facta, et ob hanc causam non debetur recompensatio. Præsertim quia etiam e contrario contingere potest ut, si bona ecclesiastica vendantur, et sæcularia fiant, tributaria esse incipiant, et ita proventus principis augetur. Quæ omnia in privatis oneribus ex peculiari jure seu dominio profectis locum non habent, ut ex dictis satis constat. Accidit quod cessatio tributi in eo casu non fit privata voluntate vel auctoritate donantis; sed fit auctoritate juris, vel divini, vel humani in divino fundati. Et ideo ibi etiam non deest consensus principis ipso jure datus virtute dictæ legis civilis, qui revocari amplius non potuit, postquam Ecclesia beneficium illud et privilegium accepit, quanguam etiam sine illo id fieri posset virtute juris divini, vel etiam canonici, sicut supra de hac exemptione ecclesiastica generaliter ostensura est.

32. *Ad ultimam confirmationem.* — Unde ad ultimam confirmationem respondetur, detrimentum illud ordinarie non esse magni momenti, neque illius considerationem haberi, propter rationes factas. Si tamen aliquando contingeret tot bona Ecclesiae acquiri, ut in grave præjudicium magnamque diminutionem regalium proventuum redundaret, Summus Pontifex consulendus est; nam ad illum spectat in hujusmodi casibus remedium adhibere. Non enim licet christianis principibus ecclesiastica bona invadere, ut in dicta Auth. *Item nulla* expresse dicitur, nec etiam possunt de illis disponere aut statuere, ut in superioribus probatum est.

CAPUT XXI.

ALIQUIBUS OBJECTIONIBUS OCCURRITUR, ET QUAM SIT ANTIQUA HÆC BONORUM ECCLESIASTICORUM EXEMPTIO, OBITER EXPLICATUR.

1. *Prima objectio, ex jure canonico.* — Contra ea quæ in superioribus capitibus definita sunt, aliqua objici possunt, quæ vel falsam esse doctrinam, vel saltem nimis novam sua-

dere possunt. Et primo, ex jure canonico objicitur cap. *Si tributum*, 11, q. 1, sumptum ex Ambrosio, orat. seu concion. 1, de Basilicis non trad., in fine, ubi inquit: *Si tributum petit imperator, non negamus, agri Ecclesiae solvunt tributum.* Et similia fere habet in cap. *Convenior*, 23, q. 8, sumpto ex eadem oratione, et epist. 33, ad Sororem, quæ nunc est 13, lib. 2. Secundo objicitur c. *Tributum*, 3, q. 8, ubi Urbanus Papa sic inquit: *Tributum in ore piscis, piscante Petro, inventum est, quia de exterioribus, quæ palam cunctis apparent, Ecclesia tributum reddit.* Et infra: *De exterioribus Ecclesiae, quod constitutum antiquitus est, pro pace et quiete, qua nos tueri ac defensare debent, imperatoribus persolvendum est.* Tertio objicitur c. *Sancitum est*, 23, q. 8, ubi specialiter dicuntur exempta a tributis ecclesia cum hortis, atriis et domibus ei conjunctis, et mansis ejus; postea vero additur: *Et si amplius aliquid habuerint, inde senioribus suis debitum servitium impendant*, per quæ verba tributum aliquod significatur, ut omnes intelligunt, et ipsa præ se ferunt. Hæc ergo est generalis regula, quod bona Ecclesiae solvunt tributum, illis paucis exceptis quæ in principio posita fuerant, quæ exceptio regulam in cæteris firmat. Et quamvis caput illud sit Concilii Wormatiensis provincialis, cap. 50, pro universa Ecclesia receptum est in c. 1, extra, de Censib., per Gregorium IX, qui solum ante quadringentos fere annos præcessit.

2. *Secunda objectio, ex jure civili.* — Secundo, principaliter ex jure civili objicitur l. *Placet*, C. de Sacros. eccles., quæ est Honorii et Theodosii, in l. 40, de Episcop. et Cleric., in C. Theodosiano, ubi, licet Ecclesiae eximantur a muneribus sordidis, et ab extraordinariis tributis, non tamen ab ordinariis, ut patet ex illis verbis apud Justinianum: *Nihil præter canonicam illationem*, id est, præter ordinariam, et certa regula statutam impositionem. Imo etiam posse exigi aliquid, *si adventitiæ necessitatis sarcina repentina poposcerit*, quam legem suo decreto inseruit Gratianus, in c. *Generaliter*, § *Placet*, 16, q. 1, significans jus canonicum legem illam non repudiare. Secundo objicitur lex *De iis*, C. de Episcop. et Cleric., ubi prædia clericorum cogenda dicuntur *ad pensanda fiscalia*; sub prædiis autem clericorum etiam Ecclesiarum intelligi videntur. Tertio objicitur l. ult., C. de Exactor. tribut., lib. 10, quæ sic habet: *Si divina domus, aut quæcumque alia cujuscumque dignitatis atque fortunæ fundos quolibet titulo posse-*

derit, et non impositas reipublicæ funciones agnoverit, quemadmodum prior dominus dependebat, omnibus modis possessiones eorum publico vindicentur, ubi Glossa per publicas funciones exponit tributa, et annonas, onera (inquit) rerum, et ideo cum rebus ipsis ambulatoria. Sic enim imperatores rescripserunt, *in vectigalibus ipsa prædia conveniri*, l. *Imperatoris*, ff. de Publicanis et Vectigalib., ac subinde hujusmodi tributa onera esse realia, et ab Ecclesiis deberi (juxta illam legem), quacumque ratione prædia ad eas devenerint.

3. *Responsio universalis ad omnes objectiones factas.* — Ad has objectiones possemus unico verbo respondere, illa jura procedere secundum antiquum morem, jam vero revocata esse, majoraque privilegia esse Ecclesiis concessa. Quæ responsio non gravate acceptari posset pro legibus civilibus, prout illam traderunt Glossæ, in dicta l. *Placet*, et in dicta l. *De iis*. Quod tamen spectat ad jus canonicum, incredibile est, per illud fuisse aliquando approbata hujusmodi tributa, præsertim post tempora christianorum imperatorum, et ideo, prius quam ad singula respondeamus, explicare oportet quam sit antiqua, quoad hanc partem tributorum, Ecclesiarum exemptio; nam de illa fere idem sentiendum censeo, quod de exemptione ipsa in genere in superioribus dixi, quia hæc pars quædam est ecclesiasticæ immunitatis, et non minus necessaria, minusve rationi consentanea, quam alia. Distinctio igitur supra tradita hic etiam præmittenda est; nam aliud est loqui de jure, aliud vero de facto.

4. *Prima conclusio: quam sit antiquum privilegium non solvendi tributa ex bonis Ecclesiae.* — Primo ergo dicimus privilegium, seu jus non solvendi tributa ex ecclesiasticis bonis, a principio inditum, et cum ipsa Ecclesia quasi concreatum fuisse. Hoc facile patet ex supra dictis in genere de origine ecclesiasticæ immunitatis, et eodem modo declarandum est. Nam imprimis censeo, hoc jus intrinsece oriri ex ipsa Ecclesiae institutione, prout a Christo facta est; nam ex vi talis institutionis Ecclesia capax est ad acquirendum bona, tam immobilia quam mobilia, quæ ad solum Dei cultum vel pietatis opera sint destinata. Non enim habet Ecclesia hanc capacitatem seu potestatem ab imperatoribus, aut ab hominibus, sed intrinsece, et ex natura rei illam habet, eo ipso quod est hominum mortalium congregatio habens specialem unitatem et vinculum ex Christi institutione. Sive talis capacitas consi-

deretur in Ecclesia, ex eo quod est congregatio hominum utentium libertate, quæ est fundamentum domini externarum rerum; sive consideretur ut est unum corpus, cujus principale caput est Christus, qui multo magis capax est talis domini. Unde a principio Ecclesiæ cœperunt fideles bona sua ipsi Ecclesiæ tradere, quæ eo ipso fiebant communia ipsius corporis Ecclesiæ, per quam distribuebantur singulis quoad eorum usum, ut ex Actibus Apostolorum manifestum est. Et licet tunc solum haberet Ecclesia bona mobilia, paulo post cœpit immobilia acquirere, non ex privilegio extrinseco, sed ex intrinseca potestate, et prudenti voluntate, ac dispensatione Pastorum Ecclesiæ, ut ex Urbano Papa, in epist. sua, c. 1, intelligimus, et habetur in c. *Videntes*, 12, quæst. 1. Vixit autem Urbanus anno 227, et tamen commemorat jam antea ordinatum esse a summis sacerdotibus, ut prædia, quæ dabantur Ecclesiæ, non venderentur, sed sub potestate ejusdem Ecclesiæ conservarentur, ut ex redditibus eorum melius posset omnibus fidelium necessitatibus subvenire. Qui mos a tempore Constantini multum quidem auctus est, non quia Constantinus ipsi Ecclesiæ potestatem dederit talia bona acquirendi, sed quia sua fide facultatem dedit omnibus donandi Ecclesiæ quæcumque vellent, et suo exemplo illos præivit et excitavit, ut sumitur ex edicto de Primitiva Ecclesia, et munificentia Constantini, quod habetur t. 1 Conc., et in c. *Futuram*, 12, q. 1.

5. Ex quo ulterius colligimus, ab eadem Ecclesiæ institutione, prout a Christo facta est, intrinsece oriri, ut hæc bona, quæ Ecclesiæ traduntur vel acquiruntur, Christo tanquam principali domino acquirantur, quia non acquiruntur Ecclesiæ, nisi ut corpori mystico, cujus principale caput est Christus. Et ideo, licet in Ecclesia sit potestas dispensandi hæc bona, illa tantum est ministerialis a Christo descendens, et in Pastoribus Ecclesiæ præcipue residet, quia illi sunt dispensatores mysteriorum et honorum Christi in terris. Atque hinc tandem jus exemptionis talium bonorum ab humanis tributis videtur necessario consequens ad talis Ecclesiæ institutionem, quia caput hujus Ecclesiæ, quod est præcipuus dominus talium bonorum, habet connaturalem non tantum exemptionem, sed etiam potestatem, et dominium super omnes reges terræ. Unde non est dubium quin et Christus potuerit immediate et per se ipsum talia bona eximere a tributis,

eo ipso quod sua sunt, et quod hoc sit valde consentaneum divinitati, et excellentiæ personæ suæ.

6. *Pontifex Summus potuit se solo bona Ecclesiæ a tributis eximere.* — *Probatur primo.* — *Secundo.* — *Tertio.* — Addendum præterea est, etiam si talia bona jure ipso divino non fuissent immediate a tributis exempta, Pontificem sua potestate potuisse illa eximere, sicut supra de personis diximus; est enim fere eadem ratio, servata proportione. Unde sicut Ecclesia semper habuit hanc potestatem, ita semper habuit jus ad gaudendum hac immunitate quoad ecclesiastica bona. Probatur autem primo ex illo principio, quod Christus habet jus; ergo prudentem illius executionem Pastoribus Ecclesiæ, et præsertim Vicario suo commisit, sicut illi etiam præcipue commisit aliorum bonorum suorum dispensationem. Secundo hac ratione habet Vicarius Christi potestatem et obligationem bene administrandi patrimonium Christi; sed unus ex præcipuis actibus hujus administrationis est vindicare illa bona ab oneribus et tributis, quantum pietas et religionis ratio, servata justitia, postulaverit. Sicut ergo a principio, Ecclesiæ administratio et dispensatio talium bonorum in Christi Vicario et Episcopis fuit, ut late probatur in decretis, 96 d., et 12, q. 1, et 2, ita et jus exemptionis talium bonorum perpetuo in Ecclesia fuit. Tertio, eadem est ratio de exemptione a jurisdictione et a tributis; imo hæc posterior sequitur ex priori, ut probatum est; sed Ecclesia ex vi potestatis dispensandi et administrandi talia bona, habuit semper potestatem et jus ad eximendum hæc bona a jurisdictione sæculari, ut supra probatum est; ergo idem jus habuit semper etiam circa tributa.

7. *Probatur quarto.* — Ultimo declaratur, et optima ratio hujus potestatis redditur, quia potestas ecclesiastica, ut est in capite, et Vicario Christi, est suprema in suo ordine, et quia ille ordo est divinius cæteris, ideo illa etiam est suprema simpliciter respectu omnium potestatum terræ. Illa vero potestas licet spiritualis sit, indiget usu temporalium bonorum ad convenientem gubernationem et executionem suæ potestatis; ergo, etiam ut versatur circa bona temporalia sibi commissa, est potestas simpliciter suprema; ergo per se sufficit ad eximendum hæc bona ab impositionibus, quæ per quamcumque aliam terrenam potestatem fieri possent. Unde ipse Pontifex potest talia bona tributis onerare, independen-

ter a consensu alterius, tanquam supremus gubernator, dummodo id faciat tanquam fidelis dispensator et prudens, juxta Clementin. 1, *Ut lite non contestata*, in fine, cum similibus; non posset autem Pontifex habere tam liberam et supremam potestatem, si non posset bona illa a gravaminibus aliorum principum eximere, alioqui sæpius talia bona nimium gravarentur, et bellum justum ex utraque parte oriretur, si una potestas alteri non cederet. Quod si altera recognoscenda et præferenda est, illa profecto spiritualis potestas esse debet, ut sæpe dictum et probatum est.

8. *Secunda conclusio.* — *Privilegium exemptionis bonorum Ecclesiæ non semper observatum fuit.* — *Probatur conclusio.* — Secundo, dicendum est de facto seu executione hujus exemptionis a tributis realibus, bonis immobilibus impositis, nec semper fuisse in Ecclesia necessariam, nec semper possibilem, nec certo constare quando inceperit; verisimile tamen esse, a principio christianorum imperatorum introductam esse, et quantum per Pastores Ecclesiæ fieri potuit, fuisse servatam. Prima pars manifesta est de illo primitivo tempore, in quo Ecclesia hæc immobilia bona non habebat, sed agros, et prædia sibi a fidelibus oblata ad sustentanda communia onera vendebat, ut in dicto cap. *Videntes* dicitur. Tunc enim non erat in Ecclesia materia seu fundamentum talium tributorum, et ideo dicimus non fuisse illi necessariam hujusmodi exemptionem. Secunda pars procedit de secundo tempore, ex quo cœpit Ecclesia talia immobilia bona possidere et retinere (juxta idem cap. *Videntes*), usque ad tempora christianorum principum, seu Constantini. Nam eo tempore imperatores et reges, quibus hæc tributa solvebantur, non erant Ecclesiæ filii ac subditi, neque fide carentes intelligere valebant, quale esset Ecclesiæ jus ad liberum usum talium bonorum, ideoque non potuit eo tempore Ecclesia aut efficaciter aut cum fructu, imo neque sine scandalo illo jure uti. Tertia pars, de incertitudine, imprimis sumi potest ex objectionibus factis. Ac deinde, quia non invenimus jura, ex quibus initium hujus executionis, seu observatæ exemptionis, clare et cum certitudine colligamus.

9. Dico autem esse incertum hoc initium quoad negationem prioris temporis; nam quoad affirmationem alicujus temporis, in quo stabilita est exemptio semper in posterum duratura, satis certo assignari potest, saltem a

tempore Friderici II et Honorii III, ut ex hæcenus dictis satis constat. Quod vero ante illud tempus saltem jure canonico fuerit stabilitus usus hujus exemptionis, manifestum est ex Concilio Lateranensi, sub Alexandro III, quod fere centum annis præcessit, et ex alio Lateranensi, sub Innocentio III, postea celebrato, c. *Non minus*, et c. *Adversus*, de Immunitate eccles. Atque ex eisdem decretis colligitur, hoc jus non fuisse in illis inchoatum, sed antiquius esse, et in illis Conciliis sub gravioribus censuris et declarationibus fuisse confirmatum. Unde, licet forte non inveniatur antiquius decretum expresse et in specie hanc exemptionem bonorum ecclesiasticorum stabiliens, ex hoc ipso probabiliter conjectamus, non tam jure Pontificio scripto, quam non scripto, traditione, et præceptis Prælatorum fuisse observatam in Ecclesia hanc immunitatem, ex quo inceperunt Pontifices expeditam et liberam habere suam potestatem ecclesiastica bona administrandi, id est, postquam impedimentum ethnicorum imperatorum sublatum fuit.

10. *Exemptio bonorum Ecclesiæ ante Fridericum per leges civiles statuta fuit.* — Unde etiam mihi verisimile est, Constantinum statim exemptionem hanc ecclesiasticis bonis concessisse, vel in eam potius consensisse. Nam omnes historiæ¹ tradunt, eum statim omnia bona Ecclesiis restitui præcepisse, et non solum maxima liberalitate Ecclesiis prædia donasse, sed etiam magnis privilegiis illas munivisse. Eumque successores pii et catholici imitati sunt. Imo notat Baronius, an. 387, n. 13, post imperatores gentiles, non nisi apostatas, vel hæreticos imperatores de bonis Ecclesiæ tributum exegisse, primumque eorum Julianum Apostatam fuisse. Quamvis ergo in Codice Justiniano vel Theodosiano non inveniatur lex civilis expresse concedens hoc privilegium ante constitutionem Friderici, nihilominus credendum est, longe antea, imo a principio christianorum imperatorum fuisse ab eis concessum, vel admissum². Et, licet interdum fuerit intermissum, patienter ferente Ecclesia, non consentiente, non jure, sed per tyrannidem est factum, tum quia con-

¹ Vide edictum Constantini supra citatum, et Eusebium, l. 10 Histor., c. 5, et in orat. de Laudibus Constantini.

² Vide Codicem Theodosianum, tit. de Episcop. et cleric., in multis legibus, præsertim in ultimis.

tra jus divinum et canonicum; tum etiam quia tale privilegium semel concessum revocari non poterat; ideoque quoties imperatores generaliter renovant privilegia a suis prædecessoribus Ecclesiis concessa, sub illis hoc etiam comprehendi existimandum est.

11. *Prima responsio ad Ambrosium.* — *Secunda.* — Ad Ambrosium ergo in c. *Si tributum*, 11, q. 1, Glossa ibi videtur simpliciter concedere, prædia Ecclesiæ subjecta esse tributis, solumque in hoc gaudere privilegio, quod, licet illud non solvat Ecclesia, non poterunt ejus bona vindicari. Sed hoc si intelligatur de hoc tempore, omnino falsum est; si vero intelligatur de tempore Ambrosii, magis est tolerabile, sed non verum. Alia igitur Glossa, in cap. *Secundum canonicam*, 23, q. 8, textum illum intelligit de oneribus realibus, cum quibus bona ad Ecclesiam transierunt, sentitque ex sententia Ambrosii teneri Ecclesiam ad illa solvenda. Videtur autem intelligere de propriis tributis, nam de his certe loquitur Ambrosius, ut patet ex illis verbis: *Si tributum petat imperator*, etc. In hoc autem sensu falsa esset sententia, ideoque illam non admittimus.

12. *Tertia et vera responsio.* — Verus ergo intellectus verborum Ambrosii est quem late tradit Cardinalis Albanus supra, et uno verbo complexus est Cardinalis Baronius supra, dicens, verba illa dicta esse ab Ambrosio, permittendo potius quam probando, et factum asserendo, non jus confitendo. Verisimile enim est illo tempore, quod erat Valentiniani junioris et pueri, Justinam, ejus matrem, et pro illo gubernantem, et Arianam, tributum aliquod ab Ecclesiis exegisse, prudenterque censuisse Ambrosium, non fuisse tunc illi resistendum, vel propter vitanda scandala, vel quia majora pericula tunc imminebant Ecclesiæ, quibus magis occurrere oportebat, nec poterat simul omnibus resisti. Unde eodem tenore verborum subjungit Ambrosius: *Si agros desiderat imperator, potestatem habet vindicandorum, nemo nostrum intervenit, potest pauperibus collatio populi redundare, non faciant de agris invidiam, tollant eos, si libitum est*; explicans autem quo sensu hoc dicat, subjungit: *Imperatori non dono, sed non nego*, quasi dicat, permitto, non approbo. Multo vero facilius poterat tributum, quam usurpatio prædiorum permitti; nam hæc posterior ita continet injustitiam et sacrilegium, ut excusari per ignorantiam non possit, tributorum autem exactio non ita præ se fert intrinsecam

malitiam, quin ignoratione occultari, vel aliquo apparenti titulo colorari valeat. Et ideo potuit hoc facilius dissimulare Ambrosius, existimans etiam tributum illud tunc non fuisse omnino injustum, nam inferius in eadem oratione subjungit: *Solvimus quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo; tributum Cæsaris est, non negatur; Ecclesia Dei est, Cæsari utique non debet addici, quia jus Cæsaris esse non potest.* Et ita etiam responsum est ad cap. *Convenior*.

13. *Ad cap. Tributum.* — *Prima responsio.* — *Rejicitur.* — *Alia responsio.* — Ad cap. *Tributum* Albanus supra eandem accommodat responsionem, videlicet, Urbanum de facto fuisse locutum, non de jure, dicens persolvendum esse tributum ab Ecclesia sponte, et ad vitandum scandalum, non ex obligatione aut debito. Et ad hoc suadendum inducit verba illa: *Pro pace et quiete*, etc. Sed violenta videtur interpretatio, nam verba Pontificis sunt: *Quod constitutum antiquitus est, pro pace et quiete, qua nos tueri et defensare debent, imperatoribus persolvendum est.* Quorum verborum sensus non est, solvendum esse tributum gratia vitandi scandalum et servandi pacem, sed solvendum esse imperatoribus propter officium, et obligationem quam habent nos tuendi, et in pace conservandi. Unde verba illa magis indicant jus quam factum; nam de facto in principio dixerat: *De exterioribus suis Ecclesia tributum reddit*; postea vero reddit rationem, propter quam persolvendum est. Et ita ibi Turrecrem. et alii textum illum intellexerunt, non solum de facto, sed etiam de debito. Unde aliter respondent, interpretando textum illum de solis bonis quæ ad Ecclesiam cum onere tributi pervenerunt.

14. *Impugnatur.* — *Vera responsio.* — Mihi vero etiam hoc non satisfacit, quia textus indifferenter loquitur de tributo. Gratis enim limitaretur ad tributum improprium, seu privatum onus in pacto aliquo fundatum; nam potius verba declarant sermonem esse de tributo, quod imperatori solvitur ratione publici muneris, quod Ecclesia non debet, sive antiquum, sive novum sit, quia ejusdem sunt rationis, ut dixi. Adverto igitur, caput illud referri a Gratiano ex Urbano Papa; non designat autem quis ille Urbanus fuerit; licet autem nulla habeamus decreta, in tomis Conciliorum aut Epistolarum decretalium, Urbani II vel posteriorum illo nomine nuncupatorum, neque inter acta Urbani I decretum illud in tomo primo Conciliorum reperiatur, conjectamus

nihilominus potius esse Urbani I quam aliorum, quia modus loquendi illius textus magis redolet antiquitatem Urbani I quam noviora tempora aliorum Urbanorum. Hoc ergo dicimus, Urbanum fuisse locutum juxta morem sui temporis, quando imperatores erant ethnici, et Ecclesia nondum sibi libertatem ab hujusmodi tributis vindicaverat, jam vero jus illud cessasse.

15. *Ad c. Sancimus.* — *Bona ad mansum Ecclesiæ spectantia ab omni tributo manent exempta.* — Ad cap. *Sancimus*, et cap. 1 de Censibus, Glossæ ibi intelligunt illa ultima verba de antiquioribus oneribus realibus. Quæ responsio pro textu illo mihi placet, dummodo intelligatur de oneribus privatis, de quibus præcedenti capite in conclusione prima locuti sumus. Et ad hunc sensum confirmandum ponderari potest, ibi non fieri mentionem tributi, neque Principis, sed *majoribus*, vel potius, ut habet originale, *senioribus suis* (inquit Concilium) *debitum servitium impendant.* Quæ verba (quidquid Gratianus, in § sequenti, et Glossa ibi dicant) ampliora sunt, nam *debitum servitium*, recte de quocumque onere dicitur; per *seniores* autem intelligunt Glossa, et Joan. Andr., in dict. c. 1 de Censib., antiquos dominos, a quibus res transierunt ad Ecclesiam cum onere suo, et ideo illis persolvendum est ab Ecclesia de eisdem bonis, quando non pertinent ad mansum Ecclesiæ, nec ad alia loca illi conjuncta, de quibus ex speciali illius juris dispositione nihil præter ecclesiasticum solvi permittitur. Quæ exceptio *ecclesiastici* firmat regulam in contrarium respectu aliorum onerum realium, cujuscumque generis sint. Si autem Ecclesia præter hæc bona aliquid amplius habuerit, ut in textu dicitur, obligata erit ad onera realia, quæ ad antiquiores dominos virtute aliqujus pacti pertinerint. Ratio autem specialis exemptionis priorum honorum esse potest, quia vel censentur quasi partes accessoriæ ipsius Ecclesiæ, quæ totam illam immunitatem meretur, et accessorium sequitur naturam principalis, vel ad Ecclesiæ sustentationem judicantur necessaria, ut ibi notat Abbas, et ideo alia onera in eis non permittuntur. Unde si prius illa habebant, eo ipso quod bona uniuntur Ecclesiæ, cessant onera, ut in præcedenti capite declaratum est.

16. *Ad leges civiles in contrarium inductas.* — Tandem ad leges civiles unico verbo respondetur, cum Glossis supra citatis, derogatas esse illas leges per constitutionem Friderici.

Aut fortasse melius diceretur, leges illas semper fuisse nullas, ut in simili significavit Glossa, in c. *Generaliter*, 16, q. 1, verb. *Collationibus*. Ratio autem est, quia tales leges erant contra privilegia prius Ecclesiis concessa, quæ revocari non poterant, vel certe quia disponebant in materia ecclesiastica, et in Ecclesiæ præjudicium, quod leges civiles facere non possunt, ut sæpe dictum est. Quibus addimus, inter ordinationes Lusitanæ, lib. 2, tit. 22, inveniri optimam legem, quæ doctrinam datam confirmat.

CAPUT XXII.

QUALIS SIT EXEMPTIO ECCLESIASTICA QUOAD PERSONALIA ONERA CLERICORUM.

1. Non intendimus in hoc capite declarare quæ personæ, vel quomodo hæc exemptione gaudeant; hoc enim ad alteram partem materiæ quasi remotam pertinet, de qua in capite vigesimo tertio dicere incipiemus; sed generaliter supponimus, id quod per se notum in hac materia est, clericos privilegio exemptionis gaudere, et quia in superioribus ostensum est, materiam illius exemptionis esse judicia sæcularia, tam criminalia quam civilia, et leges civiles, tam coactivas, seu pœnales, quam directivas, seu obligationem directe inducentes, ideo dicendum superest an respectu earundem personarum tributa etiam sint materia hujus exemptionis. Hæc autem tributa quædam imponi solent ipsis personis sine respectu ad bona, quæ dicuntur pure personalia, et appellari solent nomine *census*, ut Matth. 17, juxta multorum expositionem, et in jure, Cod. de Capitatione civium censibus eximenda, lib. 11, ubi idem tributum *census* et *capitatio* appellatur, quia per capita juxta numerum sine respectu ad bona imponebatur. Aliquando vero imponitur tributum ratione bonorum, quod vel reale vel mistum appellatur, ut dicemus capite sequenti, ubi de bonis tractabimus; nunc enim de puris personalibus oneribus agimus.

2. *Clerici a censibus sunt exempti.* — Primo ergo dicendum est, personas ecclesiasticas gaudere personali immunitate quoad census, seu capitationis tributum. Hæc assertio certissima est inter Catholicos, nam expresse habetur multis decretis juris canonici supra, ad probandam exemptionem in generali inductis, ut cap. *Adversus*, cap. *Non minus*, de Immunitat. Ecclesiar., et in cap. *Quamquam*, de Censib.,